

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-56>

УДК 658.152

ВПРОВАДЖЕННЯ ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА ПРОМИСЛОВОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

IMPLEMENTATION OF TAX PLANNING AT AN INDUSTRIAL ENTERPRISE

Клюс Юлія Ігорівна

доктор економічних наук, професор,
Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1841-2578>

Мохамед Саад Хуссейн Ібрахім

аспірант,
Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

Klius Yuliia, Mohamed Saad Hussein Ibrahim
Volodymyr Dahl East Ukrainian National University

Податкове планування на мікрорівні визначається як система заходів підприємства, спрямована на максимальне використання можливостей чинного законодавства з метою законної оптимізації податкових платежів; бюджетування податків – система заходів, спрямована на визначення планової суми податкових платежів, що підлягають сплаті підприємством у майбутніх періодах; розрахунок поточних податкових платежів – система заходів, спрямована на обчислення фактичної суми податкових платежів, що підлягають сплаті підприємством у поточному звітному періоді. Оптимізація податкових платежів на мікрорівні передбачає дотримання таких умов здійснення господарської діяльності підприємства, за яких показник прибутковості діяльності промислового підприємства наближається до максимуму, а ризики господарювання – до мінімуму.

Ключові слова: податкове планування, промислове підприємство, методика, ефективність, податковий план.

Налоговое планирование на микроуровне определяется как система мероприятий предприятия, направленная на максимальное использование возможностей действующего законодательства с целью законной оптимизации налоговых платежей; бюджетирования налогов – система мер, направленная на определение плановой суммы налоговых платежей, подлежащих уплате предприятием в будущих периодах; расчет текущих налоговых платежей – система мер, направленная на вычисление фактической суммы налоговых платежей, подлежащих уплате предприятием в текущем отчетном периоде. Оптимизация налоговых платежей на микроуровне предполагает соблюдение таких условий осуществления хозяйственной деятельности предприятия, в которых показатель прибыльности деятельности промышленного предприятия приближается к максимуму, а риски хозяйствования – к минимуму.

Ключевые слова: налоговое планирование, промышленное предприятие, методика, эффективность, налоговый план.

Tax planning at the micro level is defined as a system of measures of the enterprise aimed at maximizing the possibilities of current legislation in order to legally optimize tax payments; tax budgeting – a system of measures aimed at determining the planned amount of tax payments payable by the enterprise in future periods; calculation of current tax payments – a system of measures aimed at calculating the actual amount of tax payments payable by the enterprise in the current reporting period. Optimization of tax payments at the micro level involves compliance with such conditions of economic activity of the enterprise, under which the profitability of the industrial enterprise is approaching the maximum, and business risks – to the minimum. The proposed methodology of tax planning is based on system and project approaches, and, in particular, provides for: systematization of tax schemes and their selection according to the priority of use in the development of tax planning projects; selection of the optimal project on the basis of optimality criteria; comprehensive analysis of the tax field and the results of tax planning; current monitoring of the implementation of tax plans, the results of which offset the impact of negative factors through the use of backup and emergency projects. Thus, tax planning in industrial enterprises is a complex, integrated process, the rationalization of which should be based on a systematic approach using the achievements of economic,

financial and legal disciplines. The introduction of tax planning in the management system of an industrial enterprise allows to make more meaningful conclusions about the further development of activities and reduce the risk of making wrong decisions in a particular problem situation.

Keywords: tax planning, industrial enterprise, methodology, efficiency, tax plan.

Постановка проблеми. Одним із напрямів підвищення ефективності господарювання на підприємствах промисловості є запровадження податкового планування, що являє собою інтеграційний процес раціоналізації господарської діяльності з позиції відповідності діючому податковому законодавству та стратегії життєздатності суб'єктів господарювання [3]. Для вітчизняних промислових підприємств податкове планування виступає необхідним засобом адаптації до мінливості зовнішнього середовища. Складання прогнозу податкових платежів, виявлення та аналіз факторів, які впливають на рівень оподаткування, оцінка економічної діяльності вкладання коштів у бізнес за існуючого рівня податкового навантаження створюють підґрунтя для обрання підприємствами оптимального варіанту здійснення фінансово-господарської діяльності в умовах чинної податкової системи України. Податкове планування дозволяє підприємству уникнути багатьох складних ситуацій; частково усуває негативний ефект невизначеності середовища функціонування, поліпшує координацію дій, сприяє більш раціональному використанню фінансових ресурсів, дозволяє керівництву приймати більш обґрунтовані управлінські рішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливі теоретичні та практичні аспекти податкового планування на підприємствах в наш час досліджувались і висвітлювалися такими вітчизняними вченими, як В. П. Вишневський, А. Г. Загородній, А. В. Єлисеєв, А. Я. Кізіма та інші. Але методика податкового планування для підприємств промисловості до цього часу не розроблялась і, як показав аналіз господарської діяльності підприємств Луганської області, у них відсутній системний підхід до організації податкового планування, що негативно позначається на якості управлінських рішень. Тому це питання є актуальним і являє собою важливу науково-практичну проблему.

Тому **метою статті** є дослідження досвіду організації податкового планування на промислових підприємствах, послідовність його етапів; та розробка методики податкового планування на промисловому підприємстві.

Виклад основного матеріалу. З процесуальної точки зору податкове планування на промисловому підприємстві – це формування системи параметрів, що визначають стан оподаткування господарюючого суб'єкта і заходів впливу на нього. Все це знаходить відображення в податковому плані підприємства.

Розробка податкового плану повинна починатися з формулювання цілей розвитку промислового підприємства на перспективу і оцінки наявних ресурсів, які можуть бути задіяні для розвитку цих цілей [4].

Розроблена промисловим підприємством стратегія життєздатності відображає основні напрями розвитку в області оподаткування. Згідно з даною стратегією формуються річні бюджети підприємств з урахуванням податків. Відносно річних бюджетів формуються тактичні податкові бюджети, наприклад на квартал, на місяць.

Тактичні податкові плани містять ті заходи щодо податкової оптимізації, які повинні бути виконані в конкретних умовах для забезпечення реалізації річного бюджету підприємства. Саме за допомогою тактичних податкових планів відбувається координація поточної діяльності таким чином, щоб у разі відхилення від поставлених завдань в одному періоді можна було досягти намічених в річному плані цілей за рахунок більш інтенсивної роботи в іншому періоді.

Річний бюджет потребує корегування (або навіть повної модифікації) тільки в тому випадку, якщо виконання поставлених в ньому завдань стає неможливим в залежності від змін зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства і не може бути забезпечено за допомогою відповідних тактичних планів. В цій ситуації змінам підлягають річні плани, щоб не зірвати виконання стратегічних завдань підприємства. Стратегічні ж завдання можуть бути переглянуті тоді, коли зміна річних бюджетів не здатна в намічені в стратегії терміни усунути відхилення, що виникли, і повернути діяльність підприємства в межі згідно плану.

Наступний етап методики податкового планування на промислових підприємствах – визначення шляхів реалізації заходів податкового плану.

На даному етапі необхідно скласти схему реалізації заходів податкового плану, а саме:

1. Оцінити можливість коригування тактичних податкових планів при отриманні негативних відхилень по контрольованих показниках і розробити схему заходів щодо їх усунення.

2. Розробити заходи щодо коригування річних бюджетів з оптимізованими базами оподаткування при отриманні негативних відхилень за контрольованими показниками тактичних податкових планів.

3. Розробити альтернативні сценарії майбутнього розвитку підприємства неможливості коригування річних бюджетів.

Кінцевий етап процесу податкового планування – контроль за реалізацією заходів податкового плану.

Даний контроль податкового планування можна здійснити шляхом порівняння планових показників з фактично досягнутими, який, перш за все, проводиться на рівні тактичних податкових планів підприємства.

З метою проведення моніторингу та прогнозу ефективності податкового планування з точки зору внутрішнього податкового менеджменту, оцінки реального податкового потенціалу промислового підприємства пропонується уніфікована форма карта податкового поля суб'єкта господарювання.

На наш погляд, до карти податкового поля промислового підприємства варто включити такі розділи:

1. Вид господарської діяльності і форми її здійснення, організаційно-правова форма, особливості ведення бухгалтерського та податкового обліку, податковий режим.

2. Основні соціально-економічні показники господарської діяльності.

3. Відомості про рахунки в банках та інших фінансово-кредитних установах, через які здійснюється сплата податків і зборів, недоїмки, штрафів, пені.

4. Дані про дочірні підприємства за наявності (загальні дані, основні економічні показники діяльності).

5. Доходи, що не є об'єктом або звільненні від оподаткування.

6. Архів даних (реєстр податкових актів і довідок) за результатами перевірок контролюючими органами.

7. Правове забезпечення здійснення зовнішньоекономічної діяльності (договори, угоди, ліцензії та ін.)

8. Заборгованість за податками та зборами, фінансовими санкціями за податкові порушення в бюджеті всіх рівнів.

9. Оцінка податкового навантаження на підприємство, розрахунок коефіцієнту еластичності податків.

10. Динаміка податкового потенціалу та визначення його ефективності.

Слід зазначити, що крім створення адекватної сьогоденним економічним реаліям структури податкового планування, визначення повноважень і вимог до учасників процесу планування податкових платежів, для успішної постановки діяльності по плануванню податків необхідна наявність фінансових, матеріально-технічних і інтелектуальних ресурсів, які формуються при складанні щорічного податкового плану.

Матеріально-технічні ресурси, задіяні в процесі податкового планування, визначаються до створення групи планування заходів щодо податкової оптимізації і формуються з двох частин [5]:

перша частина складається з елементів матеріально-технічної бази, що знаходиться у розпорядженні тих підрозділів підприємства, співробітники яких зайняті плануванням податкових платежів;

друга частина створюється спеціально з метою функціонування податкової групи.

Серед всього переліку матеріально-технічних ресурсів, необхідних для успішного здійснення функцій податкового планування, істотне місце повинні займати:

– забезпечення податкової групи сучасними інформаційно-обчислювальними комплексами, необхідними для застосування статистико-математичних методів визначення варіантів розподілу заходів щодо податкової оптимізації;

– використання в процесі роботи бібліотечного фонду, що складається з нормативної, наукової, практичної і періодичної літератури;

– застосування баз даних законодавства України, що полегшують пошук необхідної документації нормативно-правового характеру.

Фінансова база організації податкового планування формується виходячи з потреб в здійсненні заходів щодо податкової оптимізації. Крім того, керівництво підприємства повинне сформулювати політику стимулювання працівників груп планування, реалізації, контролю і оцінки заходів по податковій оптимізації за досягнення позитивних результатів процесу податкового планування [8].

Податкове планування як невід'ємна частина податкового менеджменту є однією з умов ефективного розвитку підприємства. Податкове планування являє собою процес

визначення сум податкових платежів на основі аналізу та вибору різних об'єктів оподаткування, пріоритетних видів підприємницької діяльності, конкретних операцій, можливостей використання податкових пільг для досягнення заданих результатів фінансово-господарської діяльності підприємства як у короткотерміновому, так і в довготерміновому періоді в умовах чинної податкової системи. В процесі податкового планування здійснюється збір і обробка даних за ситуаціями, які виникають на підприємстві під впливом системи оподаткування, розробляються різні схеми діяльності, визначаються фінансові й товарні потоки, взаємовідносини з постачальниками, покупцями, кредиторами, що дозволяє приймати певні управлінські рішення. Основні концептуальні елементи системи податкового планування на промисловому підприємстві можуть бути представлені наступним чином (рис. 1).

Методика податкового планування на промисловому підприємстві має базуватися на системному та проектному підходах зі здійсненням: систематизації податкових схем та їх підбору за першочерговістю використання при розробленні проектів податкового планування; вибору оптимального проекту на основі критеріїв оптимальності; комплексного аналізу податкового поля та результатів податкового планування; поточного моніторингу виконання податкових планів.

Запропонована методика податкового планування базується на системному та проектному підходах, і, зокрема, передбачає: систематизацію податкових схем та їх підбір за першочерговістю використання при розробленні проектів податкового планування; вибір оптимального проекту на основі критеріїв оптимальності; комплексний аналіз податкового поля та результатів податкового планування;

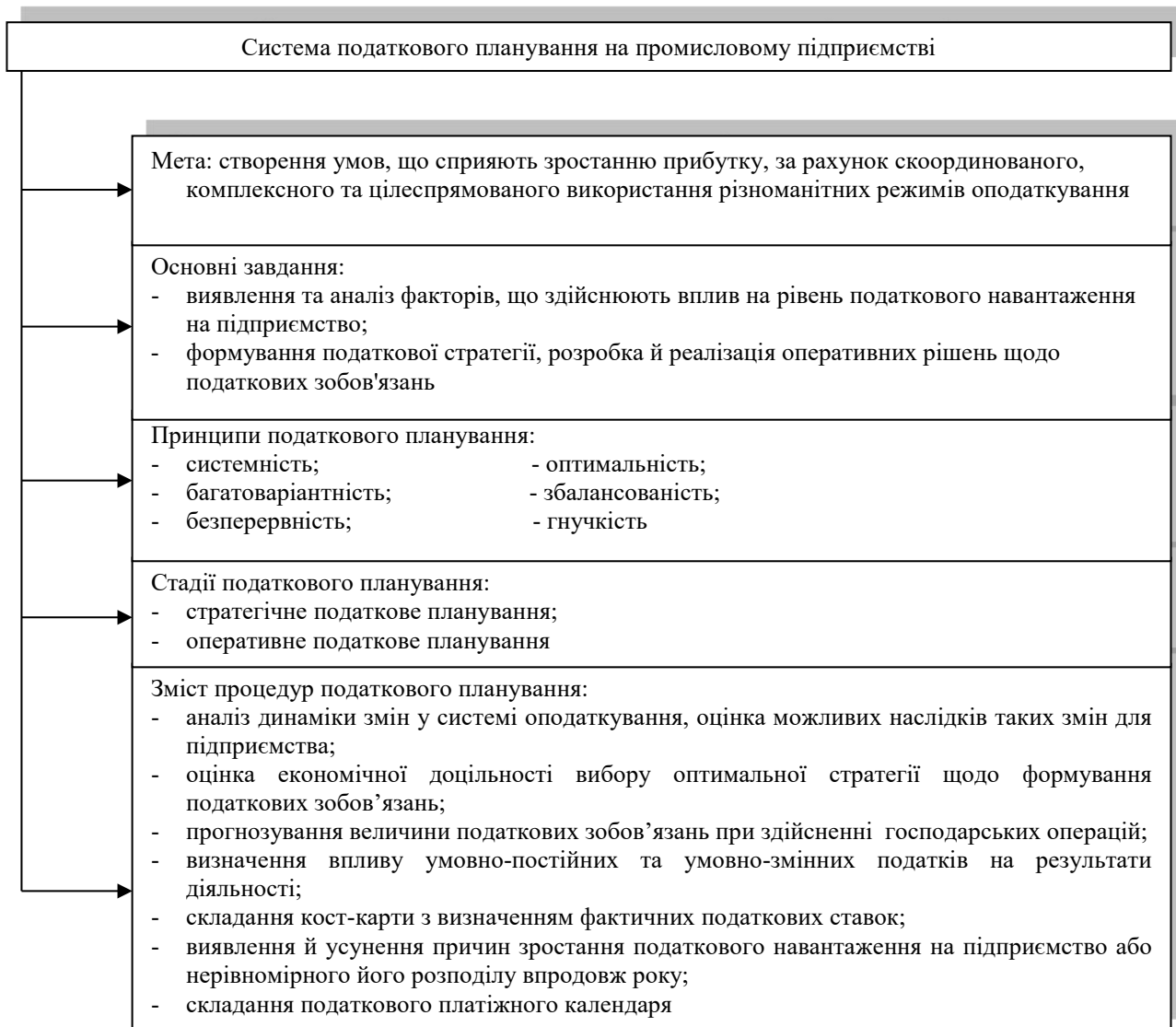

Рис. 1. Елементи системи податкового планування на промисловому підприємстві

поточний моніторинг виконання податкових планів, за результатами якого нівелюється вплив негативних чинників через використання резервних та аварійних проектів.

Висновки. Таким чином, податкове планування на промислових підприємствах являє собою комплексний, інтеграційний процес, раціоналізація якого повинна базуватися на

системному підході з використанням досягнень економічних, фінансових та юридичних дисциплін. Впровадження в систему управління промисловим підприємством податкового планування дозволяє робити більш змістовні висновки щодо подальшого розвитку діяльності й знизити ризик прийняття неправильних рішень у конкретній проблемній ситуації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ключко Л.А. Теоретичні аспекти формування податкового потенціалу банківської системи. 2019. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/7853/1/19.pdf>
2. Дубровський В.В. Порівняльний аналіз фіскального ефекту від застосування інструментів ухилення/уникнення оподаткування в Україні. Інститут соціально-економічної трансформації. 2018. URL: <https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2018/02/Instrumenty-uhylannya-vid-splaty-podatkov-2018-1.pdf>
3. Тенденції тіньової економіки. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. 2020. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki>
4. Кількість суб'єктів великого, середнього та малого підприємництва за видами економічної діяльності. Державна служба статистики. 2020. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Схеми уникнення від податків: де найбільше втрачає бюджет. 2019. URL: <http://finbalance.com.ua/news/ukhilennya-vid-splati-podatkov-na-yakikh-skhemakh-naybilsh-vtracha-byudzhet>
6. Цвігун Т.В. Тінізація економіки: причини та особливості впливу на економічний розвиток. *Економіка і суспільство*. 2018. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/19_ukr/37.pdf
7. Лісничук О.А. Сучасні теоретичні підходи до оцінки стійкості фінансової системи країни. *Фінанси, грошовий обіг та кредит*. 2019. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/7859/1/22.pdf>
8. Kudrina, O., Shpileva, V., Klius, Y., Lavrova, O., Esmanov, O., & Semenikhina, O. (2020) Industrial Enterprise Tax Transaction Costs Planning Using Digital Tools. *Diario TEM*, 9. DOI: <https://doi.org/10.18421/TEM92-26>

REFERENCES:

1. Klyusko L.A. (2019) Teoretychni aspekty formuvannya podatkovoho potentsialu bankivs'koyi systemy [Theoretical aspects of the formation of the tax potential of the banking system]. (Electronic journal). Available at: <https://eprints.oa.edu.ua/7853/1/19.pdf>
2. Dubrovs'kyi V.V. (2018) Porivnyal'nyy analiz fiskal'noho efektu vid zastosuvannya instrumentiv ukhilennya / unifikatsiyi opo-datkovannya v Ukraini [Comparative analysis of the fiscal effect of the use of tax evasion / avoidance instruments in Ukraine]. Instytut sotsial'no-ekonomichnoyi transformatsiyi (electronic journal). Available at: <https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2018/02/Instrumenty-uhylannya-vid-splaty-podatkov-2018-1.pdf>
3. Ministerstvo rozvytku ekonomiky, torhivli ta sil's'koho hospodarstva Ukrainy (2020) Tendentsiyi tin'ovoyi ekonomiky [Trends in the shadow economy]. Available at: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki>
4. Derzhavna sluzhba statystyky (2020) Kil'kist' sub'yektiv velykoho, seredn'oho ta maloho pidpryyemnytstva za vydamy ekonomichnoyi diyal'nosti [The number of large, medium and small businesses by type of economic activity]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 23 October 2020).
5. Skhemy unyknennya vid podatkov: de naybil'she vtrachaye byudzhet (2019) [Tax avoidance schemes: where the budget loses the most]. Available at: <http://finbalance.com.ua/news/ukhilennya-vid-splati-podatkov-na-yakikh-skhemakh-naybilsh-vtracha-byudzhet>
6. Tsvihun T.V. (2018) Tinizatsiya ekonomiky: prychny ta osoblyvosti vplyvu na ekonomichnyy rozvytok [Shading of the economy: causes and features of the impact on economic development]. *Ekonomika ta suspil'stvo* (electronic journal). Available at: http://economyandsociety.in.ua/journal/19_ukr/37.pdf
7. Lisnichuk O.A. (2019) Suchasni teoretychni pidkhody do otsinky stiykosti finansovoyi systemy krayin [Modern theoretical approaches to assessing the stability of the country's financial system]. *Finansy, hroshovy obih ta kredyt* (electronic journal). Available at: <https://eprints.oa.edu.ua/7859/1/22.pdf>
8. Kudrina, O., Shpileva, V., Klius, Y., Lavrova, O., Esmanov, O., & Semenikhina, O. (2020) Industrial Enterprise Tax Transaction Costs Planning Using Digital Tools. *Diario TEM*, 9. DOI: <https://doi.org/10.18421/TEM92-26>